

- вдосконалювати і розвивати порядок надання та використання субвенцій для реалізації усіх програм соціально-економічного розвитку регіонів;
- зменшити диспропорції у формуванні ресурсної бази місцевих бюджетів;
- чітко розмежувати повноваження державного і місцевих бюджетів у сферах державних та регіональних інтересів;
- розробляти і реалізовувати програми розвитку регіонів на середньо- та довгострокову перспективу.

Література:

1. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / пер. з англ. К.: Основи, 1998. 542 с.
2. Васютинська Л.А., Слатвинська М.О., Дубовик О.Ю. Бюджетна система України: проблемні питання: монографія / за заг. ред. В.Г.Баранової. Одеса, «Атлант». 2013. 252 с.
3. Кириленко О.П. Державні фінанси в умовах формування демократичного суспільства. *Світ фінансів*. 2004. №1. С. 22–33.

Реднік Василь Іванович

ст. гр. Фзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Постійне залучення до фінансових відносин та становлення домогосподарств як самостійної одиниці зумовлює необхідність посилення ролі домогосподарств у процесах, які пов'язані з формуванням власних коштів. Питання, що стосується формування доходів домогосподарств, є складними, водночас, надзвичайно актуальним в економічній та фінансовій науці. Під час переходу економіки України від командно-адміністративної до ринкової системи господарювання значно підвищилась увага науковців до визначення змісту поняття «доходи домашніх господарств». Вчені економічної науки у свої працях, досліджуючи поняття «доходи домогосподарств», використовують різні підходи у його визначенні, найпоширенішими серед них є такі:

- 1) макроекономічний (загальнотеоретичний) підхід;
- 2) мікроекономічний (більш конкретизований) підхід.

Макроекономічний або загальнотеоретичний підхід наголошує на визначальній ролі населення, яке виступає у ролі ключового суб'єкта економічної системи. Згідно макроекономічного підходу доходи

домогосподарств зображують систему економічних відносин, за допомогою якої новостворена вартість у суспільстві розподіляється між власниками факторів виробництва. Паралельно з цим, відбувається процес перерозподілу первинних доходів заради покращення кінцевого споживання благ і послуг у суспільстві.

Мікроекономічний або, як його ще називають, – більш конкретизований підхід, займається дослідженням процесів, пов'язаних з формуванням, розподілом, перерозподілом і використанням доходів домашніх господарств. В контексті розуміння цього підходу, виникає гостра необхідність у співставленні усіх надходжень домогосподарства з вартістю усіх активів, які йому належать [9, с.115].

Дж. Хікс у своїй праці «Цінність і капітал» виголосив декілька думок щодо розуміння поняття «доходи домогосподарств». Перша з них стверджує, що під доходом домогосподарства слід розуміти «максимальну кількість засобів, які можна витратити протягом деякого періоду часу за умови, що відповідно до наявних очікувань капітальна вартість (у грошовому виразі) майбутніх надходжень залишиться попередньою». Іншою думкою, Дж. Хікс наголошує на тому, що «доходом домашнього господарства є максимальна кількість засобів, які індивід може витратити протягом даного тижня і які він очікує витратити протягом кожного наступного тижня». В результаті, вчений дійшов до висновку про те, що дохід позицінується як невизначеність, а чіткого та конкретного його визначення немає [10, с.298].

На думку вітчизняних науковців С. Панчишина та М. Савлука, доходи населення – це система ресурсів, яка пов'язує собою і кошти, і натуральні надходження, які домашні господарства отримали за певний період. Згідно даного твердження, можна прийти до висновку про те, що науковці розглядаючи дану категорію акцентують увагу на формі, у якій виступають доходи домогосподарств, не зважаючи на такі фактори як майбутній час, а також соціально-психологічні аспекти індивіда [1, с.84].

Згодом С. Панчишин спільно з З. Ватаманюком більш конкретизували трактування сутності доходів домогосподарств. А саме, вони вказали на те, що доходом домашнього господарства є лише той обсяг грошових коштів і товарів, які отримали або виробили домогосподарства за окремий проміжок часу, як правило, за один рік. Дане визначення, на противагу від попереднього, детальніше показує період часу, однак, все ж таки в ньому ще не береться до уваги майбутній час [2, с.120].

На думку Г.А. Оганяна та інших науковців, доходами домашніх господарств є тільки обсяг грошових надходжень, які воно отримало протягом певного часу, переважно за рік. В кількісному вираженні доходи домогосподарств є «різницею між витратами праці й капіталу на виробництво певного товару і виручкою від його продажу». Таким чином,

характеризуючи сутність поняття «доходу домогосподарств» Г. Оганян не бере до уваги обсяг негрошових доходів, які є значною часткою у структурі доходів домашніх господарств, проте конкретно окреслює проміжок часу [7, с.312].

Інші науковці, при дослідженні сутності поняття «доходи домогосподарств» або акцентують увагу не лише на надходженнях, а й на витратах або окрім матеріальної сторони, враховують загальноемоційний стан індивіда, тобто зачіпають не тільки економічний аспект, але ще і соціальний. Підтвердженням цього є визначення вітчизняного науковця Т.І. Ленецької, який зазначає, що «доходи домогосподарств – це сукупність коштів і витрат у натуральному вираженні для підтримання фізичного, морального, економічного й інтелектуального стану людини» [5, с.92]. У даному твердженні вчений в загальноемоційний стан особи, що дає змогу глибше зрозуміти це поняття, через те, що людина є соціальним інівідумом, на спосіб життя якого значною мірою здійснює вплив рівень матеріального забезпечення, тобто рівень її доходів. Таким чином, розглядаючи категорію «дохід», вчений детально проаналізував економічний і соціальний аспекти цього поняття, тим самим, залишивши відкритим питання про важливість і необхідність останнього.

Дещо інше визначення сутності поняття «доходи домогосподарств» дає вітчизняний науковець С. Лозинська, яка наголошує, що термін «дохід» містить джерела доходу: доходи домогосподарств поєднують у собі усю величину нарахованих у грошовій та натуральній формі коштів (заробітна плата, прибуток та змішаний дохід, одержані доходи від власності, обсяг соціальних допомог та інших поточних трансфертів [6, с.106]. Основними недоліками такого трактування, на нашу думку те, що зарахування джерел доходів є безпідставним, оскільки не зрозумілим є те, які джерела зараховувати (основні чи неосновні), а також те, що їх кількість під впливом часу змінюється, що, в свою чергу, є причиною перерахування кожного окремого джерела, а отже і до нераціонального розподілу часу індивіда.

Не менш цікавим є розуміння сутності «доходів домогосподарств» через призму юридичного аспекту. О. Л. Савенко, займаючись дослідженням проблематики цих доходів, зазначає, що «доходи населення, як соціально-економічна категорія, характеризують стосунки в суспільстві з приводу присвоєння, споживання виробленого продукту [8, с.134].

Дана категорія відображає відносини між членами суспільства стосовно власної трудової активності, використання власності і соціальних трансфертів, які є в їх розпорядженні та розподілу створеного продукту». Водночас з цим, дослідник визначає, що через обсяг доходів відтворюється кінцеве споживання і здійснюється оцінка

реального рівня виконання завдань з підвищення добробуту домогосподарств.

Професор Кізіма Т.О., досліджуючи питання доходів домогосподарств, звертає увагу на те, що «...доходи домогосподарства (людини, сім'ї) – це певна сума грошових доходів, отриманих з усіх можливих джерел, які представляють собою частину національного доходу країни, що надходить у розпорядження домогосподарства, в результаті розподілу та перерозподілу виробленого валового внутрішнього продукту, та призначена для задоволення матеріальних і духовних потреб членів домогосподарства» [3, с.36].

Домогосподарства мають можливість отримувати доходи у двох формах: у грошовій і натуральній.

Доходи у натуральній формі – це ресурси, отримані у вигляді:

- продукції, яка отримана в результаті особистого підсобного господарства;
- натуральної оплати праці;
- пільг та субсидій від держави, що надійшли у натуральній формі тощо.

Доходи у грошовій формі – це доходи, які одержує домогосподарство при здійсненні реалізації продукції, яка отримана у натуральній формі. Цей дохід набуває тоді вираження у грошовій формі і є рівним виручці від реалізації.

Унікальність домашнього господарства полягає у тому, що його доходи формуються у всіх сферах діяльності. Також особливим є і той факт, що доходи домогосподарства є частиною всіх доходів, що утворюються в економіці, тому в більшій частині випадків їх систематизують за джерелом отримання доходу [4, с.50].

Для детальнішого дослідження змістовності доходів домогосподарств, необхідно здійснити їх класифікацію за певними ознаками. Основним критерієм класифікації доходів домогосподарств, як вважають більшість науковців, є поділ за джерелами отримання доходів, відповідно до якої доходи домашніх господарств поділяються на:

- оплата праці найманих працівників;
- змішаний дохід (прибуток) роботодавців та самостійно зайнятих працівників;
- соціальні допомоги, інші поточні та капітальні трансферти;
- доходи від власності та інші фінансові надходження.

Такий підхід до систематизації доходів домашніх господарств дає можливість для визначення їх чіткої ролі та вагомості місця у розподілі доходів, які формуються в економіці. Розподіл доходів за вище згаданим критерієм зосереджує увагу на взаємозв'язок домогосподарства з іншими секторами економіки. Також він дає змогу для проведення регулятивних і

управлінських дій, як на рівні держави, так і на рівні окремого домашнього господарства.

Література:

1. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / За ред. С.Панчишина та М.Савлука. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 406 с.
2. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка: навч. посіб. / За ред. З. Г. Ватаманюка та С.М. Панчишина. Київ: Альтернативи, 2001. 153 с.
3. Кізима Т.О. Доходи домашніх господарств: теоретична концептуалізація та пріоритети формування в сучасних умовах. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. 2010. № 2 (93). С. 34–37.
4. Коваль С. Л. Роль держави як суб'єкта забезпечення фінансової безпеки домогосподарств. *Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків*: збірн. тез. доп. другої всеукр. інт.-конф. (Тернопіль, 11 квіт. 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. С. 50–54.
5. Ленецька Т. І. Економіка праці: Навч. посіб. Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. 137 с.
6. Лозинська С. Значення доходів населення у формуванні економічного зростання. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2009. №14(649). С. 104-109.
7. Політична економія: Навч. посіб. За заг. ред. Г. А. Оганяна. Київ: МАУП, 2003. 520 с.
8. Савенко О.Л. Деякі аспекти вивчення доходів населення України в сучасних умовах. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. праць. Київ: 2000. Вип. 9. С. 133–136.
9. Кізима Т. О., Карпишин Н. І., Сидор І. П. Фінанси домогосподарств: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 228 с.
10. Хикс Дж. Ричард. Стоимость и капитал. Москва: ИГ "Прогресс", 1993. 459 с.

Роговська Оксана Василівна

ст. гр. Фзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н. Русін В. М.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Ефективна система державних фінансів є одним із головних чинників динамічного розвитку економіки. Її збалансованість і раціональність управління бюджетними ресурсами дозволяють уряду успішно виконувати покладені на нього функції, формують сприятливе макроекономічне середовище для підприємницької діяльності та